

Recensies

P. Cockshaw, *Le personnel de la chancellerie de Bourgogne-Flandre sous les ducs de Bourgogne de la Maison de Valois (1384-1477)* (Standen en Landen, LXXIX; Kortrijk-Heule: UGA, 1982, xlvi + 237 blz.).

De auteur wilde met zijn studie een sociale en menselijke schildering van het personeel van de kanselarij van Bourgondië-Vlaanderen leveren. Zijn plan is vrij eenvoudig. Telkens wordt eerst de functie beschreven, zoals zij in de praktijk werkt, en daarna volgen de biografische gegevens van de opeenvolgende titularissen. Achtereenvolgens komen aan de beurt de kanselier, de eerste kamerheer, die het persoonlijk zegel van de vorst bewaarde, de audiënciers van het groot zegel en van het geheim zegel, de secretaris-toezichter van de audiëncier, de zegelaars, de secretarissen van alle slag, hun klerken. Van elk van deze soorten ambtenaren wordt zo veel mogelijk de sociale en geografische herkomst, hun carrière, hun inkomsten, hun cumuls en hun activiteiten in concreto beschreven. Telkens ook wordt hun situatie vergeleken met de toestanden in de Franse en Brabantse kanselarij. Tevens wordt aangegeven hoe het kanselarijpersoneel is ingeschakeld in de hele administratie en bestuurlijke organisatie die de Bourgondische hertogen ten dienste stond.

De studie steunt vooral op onuitgegeven archieven te Dijon, Rijsel en Brussel. De niet geringe bibliografische lijst (32 blz.) lijkt ons echter voor nogal wat aanvullingen vatbaar. Zo mist men, op twee na, alle publikaties van na 1975, ondermeer de essentiële tekstuittagen en studies van W. Blockmans, A. Zoete, W. Paravicini en anderen. Ook van vóór 1975 ontbreken toch talrijke basiswerken, ondermeer voor kanselier Rolin door A. Perier (1904), G. Volat (1912-1914), en R. Berger (1971), over Karel de Stoute door W. Paravicini (1976) en R. Vaughan (1973), de studies over de hoforganisatie van U. Schwarzkopf (1970 en 1972) en over de Bourgondische administratie van W. Prevenier (1972) en A. Derville (1974), over het baljuwsambt van J. van Rompaey (1967), over de kanselarij in Henegouwen van A. Cauchies, over Guy de Brimeu door W. Paravicini (1975) enz. De titel van het klassieke werk van H. van Werveke luidt niet *De Gentse financiën ...* (xliv), maar wel *De Gentsche Stadsfinanciën...*

Ook in de tekst betreft men de auteur soms op onachtzaamheden. Zo stelt hij (75) dat de zegelaar waarschijnlijk vanwege de ontvangers van uitgereikte akten geen vergoeding bekwam, terwijl op de volgende bladzijde uitdrukkelijk melding is van betaling door de steden van *zijn recht van zeghelne*. Over de activiteiten van E. de Dynter als ambassadeur moet men zich niet tevreden stellen met zijn relaas daarover in zijn kroniek (180-181). Van een van zijn zendingen is een bundel officiële documenten gepubliceerd door S. Hanssens in *Scrinium E. van Cauwenberg* (1961). Jan van Gent en anderen zouden alleen in speciën zijn vergoed (194), terwijl zij blijkens het vervolg brandhout en houtskool ontvingen. De

auteur onderlijnt dat aan de opdracht van een charterbewaarder een einde kwam bij de dood van de hertog (199), maar in feite was dit de regel voor de meeste hertogelijke ambtenaren. De vergoeding van de charterbewaarder werd volgens de tekst ten dele in linnen betaald, maar volgens de bijbehorende voetnoot in wol (207).

De studie van P. Cockshaw is niet alleen een belangrijke bijdrage tot de kennis van het ingewikkelde raderwerk van de Bourgondische administratie en van de kleurrijke wereld van de Bourgondische ambtenaren; dit boek is ook een nuttig werkinstrument bij het kritisch onderzoek van de akten van de hertogen van Bourgondië. Hopelijk levert de auteur ons nog eens een exhaustieve studie over de Bourgondische diplomatiek. Deze en gelijksoortige studies over de regionale en centrale ambtenaren en de werken van Paravicini en anderen over de Bourgondische adel zullen ons weldra in staat stellen de wisselende en zich geleidelijk vormende stand van de publieke ambtenaren in al zijn vertakkingen en dimensies te doorgronden.

R. van Uytven

Yves Cazaux, *Naissance des Pays-Bas* (Parijs: Albin Michel, 1983, 348 blz., FF95,—, ISBN 2 226 01865 4).

Wie een gekweld geweten heeft zal nooit de geschiedenis begrijpen, zegt George Sand in *Le Marquis de Villemer*. Ze legt die woorden in de mond van een historicus, doch neemt daarmee mijn twijfel niet weg, of één vakgenoot die uitspraak werkelijk zou aandurven. Stelden wij ons allen zelf die regel, dan zou de laatste uitgave van het *Repertorium van boeken en tijdschriftartikelen betreffende de geschiedenis van Nederland* vast niet op 5392 titels zijn uitgekomen. Eén titel was echter ook dan stellig blijven staan, namelijk nummer 539: Cazaux (Y.) *Naissance des Pays-Bas*.

Niet dat ik mij in gewetensonderzoek begeven wil, want dat zou Yves Cazaux juist van een Nederlander enorm tegenvallen. Maar zijn boek spreekt voor zichzelf: het getuigt van zuivere bedoelingen. 'Je ne souhaite pas m'exprimer en homme docte', zegt de auteur (54), 'mais en homme simple qui aime la matière qu'il traite et ne recherche rien tant que la faire recevoir du mieux qu'il peut dans le monde où nous vivons'. Dat is een nobele intentie, en ze heeft dan ook een sympathiek boek voortgebracht. Yves Cazaux heeft een passie voor de Nederlandse geschiedenis. Hij wil die graag aan zijn landgenoten vertellen. Vijftien jaar geleden deed hij dat voor het eerst in zijn *Guillaume le Taciturne*. Nu beschrijft Cazaux in wat korter bestek de geschiedenis van de Nederlandse opstand en het ontstaan van de Republiek, tot het einde van de oorlog tegen Spanje.

Daarover is meer geschreven, zodat men zich onwillekeurig tot vergelijken genoopt voelt. Maar met welk boek dan? In elk geval niet met één enkele Franse uitgave, want voor lezers die op de Franse taal zijn aangewezen, is dit thema inderdaad, zoals de omslagtekst zegt, 'un sujet inédit'. Cazaux heeft zich ook niet naar voorgangers gemodelleerd. Zijn *Naissance des Pays-Bas* is een eigenzinnig boek, dat de feiten groepeerd en presenteert zoals de auteur ze zelf ziet. Soms lukt dat uitstekend. Ik ken geen buitenlands werk, dat de bestandswisten met evenveel scherpte in beeld brengt als Cazaux het gedaan heeft. Soms ook frons men de wenkbrouwen, bijvoorbeeld als Cazaux de schim van Ruusbroec oproept om te verklaren waarom de Nederlandse intellectuelen van de zestiende eeuw zo tolerant waren. Maar zulke particuliere interpretaties houden de spanning er bij het lezen beter in.

Natuurlijk is het boek in de eerste plaats voor Fransen bedoeld. Ons laat het vooral zien